

ПОМПЕЙ

КАТО СНИМКА НА ЖИВОТА ВИ

СИМАНА МАРКОВСКА

През месец октомври, година 79-а от началото на новата ера, вулканът Везувий изригва огън и жупел върху жителите на залива на днешен Неапол. Древните градове Помпей и Херкулан са запечатани под метри земна маса, превръщайки се в уникална моментна снимка на живота в Римската империя. Както и място за изключително впечатляващи снимки днес.

Помпей

Ако бяхте римски граждани в Помпей отпреди изригването на Везувий, каква ли би била картината на ежедневието ви? *Вашият квартал*, наречен „инсула“, щеше да представлява идеален геометричен четириъгълник, разположен между геометрически издържани улици. Симетричните кръстовища щяха да са обозначени със символи, разположени в розети по ъглите на къщите. *Вашата улица* щеше да е снабдена със стандартни римски изобретения, за които нямаше да знаете, че ще са още в употреба след две хилядолетия. Такива са, например, тротоарът и пешеходната пътека. Улиците щяха да са запазени за многобройните каруци, предназначени да осигуряват снабдяването на един град, не много голям по римските стандарти, но все пак пребиваващ в ежедневна нужда от провизии. Трупачата се по тях мръсотия щеше периодически да се измива от дъжда, но вие нямаше да имате желание да стъпвате на „пътното платно“. Щяхте да ползвате високите тротоари и напречните пътечки от камъни за пресичане.

Ако имате късмета да сте важен търговец или признат производител на стоки като ферментирания рибен сос „гарум“, щяхте да разполагате с *богата къща*. Къщата задължително щеше да има помпозен вход откъм улицата с високи дървени порти, отварящи се към малък коридор. Подът на коридора щеше да е постлан с мозайка, изобразяваща да речем куче-пазач. Оттам щяхте да влизате в първия си вътрешен двор – квадратен, с басейн по средата, отворен към небето и обграден с покрити колони (перистил).

От перистила щеше да се влиза в различни стаи, пишно украсени с мозайки и мрамор, а стените им щяха да са изписани в типичното виненочервено, съчетано с черно, бяло и тъмнозелено. Най-голямата стая срещу входа щеше да е отворена с широк прозорец към втория вътрешен двор – подобен по устройство на първия, но съдържащ градина в средата.

В случай, че принадлежахте към градския елит, къщата ви щеше да има *допълнителен блясък*. Като начало, щеше да е още по-голяма, с трети и дори четвърти вътрешен двор. Може би щеше да има отделна градина за разходки, снабдена с пейки, шадравани, статуи и

Вътрешен помпейски двор

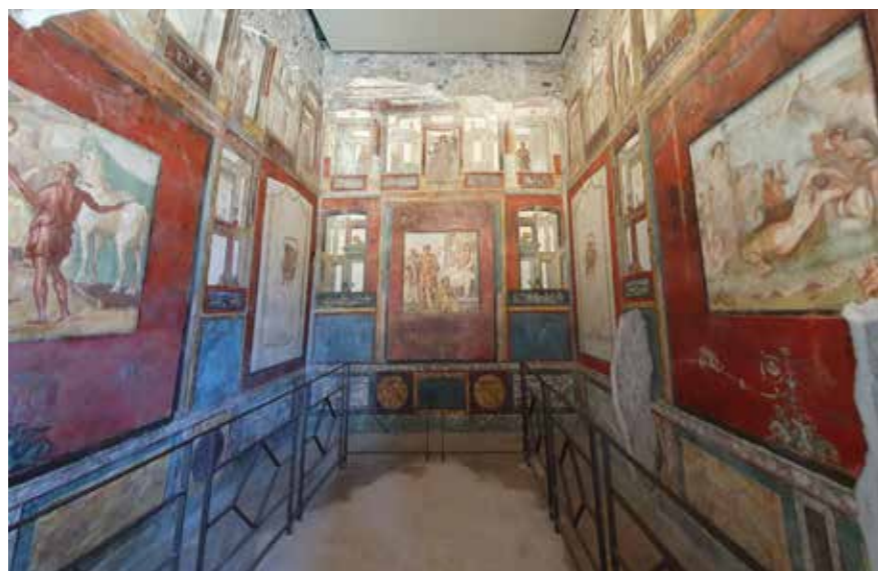
друга паркова мебел за удобство и поезия. Много е възможно да си бяхте подредили и домашен параклис със статуя на предпочитаното от вас божество от Римския пантеон или символ на онова, което вярвате, че ви носи късмет. В гореописания случай на член на градския елит, но съчетан с принадлежност към мъжкия пол, щяхте да участвате в *политическия живот* на Помпей. Тогава фасадата на голямата ви и лъскава къща щеше да е превърната в рекламен билборд за вашата кампания.

Едри надписи с червена боя от вида „Гласувайте за Лолиум Вастум“ щяха да красят не само вашия дом, но и пекарната на съседа – ваш поддръжник, а също и стените на публични сгради наоколо.

Ако не бяхте толкова добре разположени в градската социална система, животът ви щеше да има други отличителни белези. Като начало, доста по-малко място за живеене. Нямахте да имате нито собствена баня, нито собствена кухня като богатия политик. За *хапване* щяхте да разчитате на множеството

заведения за бързо хранене, наричани „термополиум“. В град с размерите на Помпей те са практически зад всеки ъгъл. Лесно се разпознават по ъгловия тезгях, покрит с мраморни парчета и снабден с отвори, в които се намират делвите с готвеното за деня, поддържащи топли.

Когато огладнеете, щяхте да спрете при най-близкия термополиум за паница топла супа или яхния с прясно изпечен хляб. Хлябът е основната съставка на древноримското меню, поради което много от тези бързи ресторанти са комбинирани със собствена мелница и пекарна.

Типична украса със стенописи в помпейска къща

Древни руини

Основната древноримска напитка – виното, което се разрежда с вода, щяхте да си купите от близката „таберна“ или магазин.

Таберните щяхте да намерите в къщите на съответните търговци, разположени на приземния етаж с излаз към улицата. И вътрешни складови помещения, пълни с амфори. В някои случаи щяха да са съчетани с малка собствена винарна.

За хигиената си щяхте да разчитате на *градските бани*, разположени на няколко места из Помпей. Различни по размер, всички те имат сходно устройство, разпознаваемо из цялата територия на великата империя. Основните компоненти са съблекални и три вида басейни – горещ, топъл и студен: „калдариум“, „тепидариум“ и „фригидариум“. В по-големите комплекси щяхте да разполагате и с дворно пространство за спорт и разходки, може би и суха гореща баня или голям басейн („нататио“) с приятна температура за плуване и релакс.

В баните щяхте не само да се грижите

за тялото си, но и да общувате с приятели и дори да изиграете някоя партия от любимите настолни римски игри. За да можете след баня да си облечете чисти дрехи, щяхте да сте посетили и някоя от *градските перални*, т.нар. „фулоника“. Дрехите ви се прекарват през няколко последователни басей-

на с особен вид глина, след което се изплакват, сушат на слънце и кардират с четки, а като допълнителна услуга се и изглаждат с помощта на специална преса. Нахранени, изкъпани и облечени, може би щяхте да се почувствате в нужда от социален живот и забавления. Веро-

Термополиум, или римската бърза закуска

Басейн за пране в обществената пералня

Преса за вино в таберната, или мелница за жито в пекарната

ятно щяхте да се отправите първо към *градския форум*, централния площад. **Обширно пространство, радващо окоото с красива архитектура и статуи** на специални герои и божества, то винаги щеше да е пълно с хора и с възможности да срещнете приятели и познати, с които да побъбрите. Това щеше да е мястото, където да научите градските новини. А многобройните храмове, заобикалящи форума, щяха да ви предложат директна връзка с предпочитанията от вас божествен закрилник. От форума щяхте да се отправите към *градския амфитеатър*. Естествено, не всеки римски град може да разполага със собствен Колизеум, но и в Помпей за забавлението на жителите е отделено доста голямо пространство. Поради равния терен, и тук като в Рим местата за зрителите са издигнати върху нарочно построени арковидни структури. По празници в амфитеатъра щеше да тече богата програма от забавления за народа. *Театрални представления* щяха да се изнасят в Големия и Малкия театри, разположени един до друг за улеснение, в съседство с голяма градска градина.

Казват, че Помпей е бил един съвсем обикновен римски град, дори сравнително малък и незабележим по имперските стандарти. Вие обаче сигурно щяхте да се гордеете със своя град. Има си всичко, което човек би могъл да поиска. Морето е наблизко, което означава добри доходи от търговия, връзка с останалия свят и изобилна морска храна. Почвата в равнините под Везувий е богата и плодородна заради натрупания през хилядолетията вулканичен материал. Това гарантира успех за земеделието и добри реколти от всякакви видове култури. На почит сред тях са лозята, и наличието на много *извънградски вили* е свързано с добре развито винопроизводство. Климатът е толкова приятен, че разни столични величия са избрали района на Помпей за своите извънградски къщи, а понякога просто идват да гостуват у приятели през ваканцията.

На всичко това идва край, когато Везувий решава да обърне другото си лице към хората от залива. Около 15 години по-рано той предупреждава за намеренията си с *мощно земетресение*, което нанася големи поражения на само на

Помпей, но и на другите по-малки градове наоколо. Много сгради са напълно изоставени, а на други места текат дългогодишни ремонти, все още видими по време на изригването през 79-а година. Преди фаталния ден вулканът пак дава предупреждения под формата на серия трусове и леки изригвания. Факт е, че по-голямата част от населението успява да напусне опасния район, което значително намалява броя на жертвите.

От коя група помпейци щяхте да сте вие? От разумните, които са си тръгнали навреме и са се спасили? Или от тези, които са останали завинаги слети със своя град? Може да сте имали възрастни родители или болен брат, които не сте могли да изоставите? Млада дъщеря в напреднала бременност, за която е било опасно да пътува? А може да не сте искали да изоставите наскоро отворения си термополиум, за който сте събирали пари толкова дълго време и сте украсили с любов? Може и да сте били просто скептични относно размера на опасността и да сте вярвали, че Изида, на която редовно сте правили жертвоприношения в храма до театъра,

ще ви пази и няма да позволи да ви се случи нищо лошо... *Изригването на Везувий в края на първи век от новата ера е ужасяващо и трагично събитие за Римската империя, и рай за археолозите и туристите от XVIII век насам. Застиналите във времето улици и сгради със запазени цветни украси, басейни и колони очароват съвременния*

човек, и само намеците за трагедията под формата на овъглени в пантите си врати или гипсови отливки от телата на загиналите пронизват това очарование с тръпките на ужаса. Помпей е място, което трябва да се посети. Но не го правете за два часа. Отделете си поне един ден, най-добре два или три, и му отдайте почитта, която заслужава.

